

بررسی جایگاه راهبردی مشهد به عنوان دومین شهر کشور در میزبانی از دفترهای نمایندگی دیپلماتیک کشورها

کنسولگری‌ها درگاه تحقق ظرفیت‌های جهان‌شهری

- مشهدالرضا^(ع) و آرمان جهان‌شهری
➤ از ارتباطات تا روابط بین‌الملل مشهد
- از کوچه کنسولگری تا دفتر سازمان ملل
➤ دیپلماسی شهری در منظومه ارتباطات بین‌الملل

مشهد الرضا(ع) و آرمان جهان شهری

حجت الاسلام سید محمد ذوالفقاری
معاون بین الملل آستان قدس رضوی

مشهد الرضا(ع) مدفن پاک پاره تن رسول گرامی اسلام(ص) است که دل و جان مردمانش با محبت پیامبر(ص) و اهل بیتش(ع) در هم آمیخته است. گذشته از پیشینه تاریخی، به واقع مهم ترین عامل شکل گیری و استمرار مدنیت این شهر شوق مجاورت و زیارت امام رضا(ع) بوده است. به عبارتی دحو الارض مشهد پس از شهادت و تدفین حضرت علی بن موسی الرضا(ع) در این سامان رخ داده است. در طول تاریخ جذب به سوی خودش کشانده است. بر اساس اسناد تاریخی موجود در کتابخانه و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، جریان حضور زائرانی از سراسر جهان اسلام مانند مصر، بلخ، بخارا، سند، هند، شامات، عراق عرب و عجم همواره جاری بوده است. آثار برجامانده از حضور اقوام و ملیت های مختلف در حرم مطهر رضوی بیانگر دل بستگی و علاقه هایی فراتر از حضور مقطعی زائر و مسافری رهگذر است. مدرسه زیبا و تاریخی خیرات خان در کنار مزار پاک ثامن الائمه(ع) که یادگار حضور مسلمانان شبه قاره در مشهد است یا موقوفه های خاص اهالی جبل عامل، جزائر، بحرین و... نشانگر ارتباط وثیق زائران حضرت از دیرباز با این شهر است.

شهری که ولی خدا و جهانی را در قلب خاک پاکش جای داده است، ظرفیت داشته است و دارد که با تکیه بر این گوهر بی بدیل به جهان شهری واقعی تبدیل شود. جهان شهر، محلی است که بر اساس ویژگی منحصر به فردش توانایی جذب شخصیت ها، نمایندگی ها، شعبه ها و مراکز سازمان های بین المللی سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و دینی را دارد. جهان شهر از جمعیتی فراوان برخوردار است، اما لزوماً هر شهر جمعیتی جهان شهر محسوب نمی شود. مشهد مقدس با برخورداری از نعمت حضور مزار و بارگاه ملکوتی حضرت امام رضا(ع) با فراهم شدن شرایطی که در ادامه به آن اشاره می شود، ظرفیت تبدیل شدن به جهان شهری معنوی در بلند مدت را دارد.

۱- سیره مستند و ثابت شده حضرت رضا(ع) در تعامل و گفت و گو با ادیان و مذاهب از یک سو و علاقه مندی همه مسلمین به زیارت این امام همام می تواند پایتخت معنوی ایران اسلامی را به پایتختی معنوی برای جهان تبدیل کند. این امر در کنار تقویت روحیه پذیرش و تعامل با غیر، نیازمند تمهیداتی مانند تقویت زیرساخت های شهری در ابعاد بین المللی و برگزاری مستمر گردهمایی ها، سمینارها و همایش های گفت و گو محور ادیان و مذاهب است.

۲- حضور سالانه نزدیک به ۵ میلیون و گاه تا هفت و نیم میلیون زائر غیر ایرانی در مشهد الرضا(ع) ظرفیتی بی بدیل است که توسعه، تعمیق و بهره گیری از این پدیده ملموس ترین توانمندی در گام برداشتن به سوی جهان شهر است.

۳- توجه جدی به پیشینه تاریخی، تمدنی و میراث مشترک بشری در بستر جغرافیایی خراسان بزرگ و شرق اسلامی به محوریت مشهد مقدس مؤلفه اثرگذاری در رسیدن به واقعیت مدنظر «جهان شهر» در مشهد است. در این باره به نکات مهمی مانند وجود شخصیت هایی چون غزالی و فردوسی که در سطح جهانی شناخته شده اند، می توان اشاره کرد.

۴- دعوت و امکان ایجاد نمایندگی دولت ها، سازمان ها، شرکت ها، نشان ها و شخصیت های جهانی در تبدیل شدن کلان شهر مشهد به جهان شهر بسیار مؤثر است. در این میان، شاید آنچه با منطق بازار و کلان روندهای بین الملل تناسب بیشتر و نزدیک تری به واقعیت دارد، دعوت از شرکت ها و نشان ها به عنوان سرمایه گذار بخش های اقتصادی برای توسعه شهری و توانمندی های زیرساختی باشد که نیازمند تقویت جذابیت های این بخش و ایجاد تسهیلات کلان در سطح ملی است.

۵- اکنون نمایندگی کشورهای افغانستان، ترکمنستان، عراق، پاکستان، قرقیزستان، ترکیه و کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان در مشهد مقدس فعال اند؛ اما پرسش این است که آیا ظرفیت مشهد برای حضور بین المللی به همین مقدار است؟ آیا امکان تقویت این بعد وجود ندارد؟ موانع این امر در مسیر تحقق آرمان جهان شهر مشهد چیست؟

۶- جایگاه فرهنگ به عنوان اساسی ترین عامل شکل گیری جهان شهر، در مختصات تحقق آرمان جهان شهری مشهد کجاست؟ فرهنگ واژه ای است که به واقعیت بالفعل باورها، انگاره ها، ارزش ها، توانمندی های فردی و جمعی، هنرها و پیشینه های تاریخی اشاره می کند و قابلیت آموزش و ارتقا از نسلی به نسل دیگر را دارد. محققان و دانشمندان حوزه سیاست گذاری فرهنگی در مسیر وصول به آرمان جهان شهری مشهد الرضا(ع)، نقشی کلیدی و اساسی بازی می کنند. گشودن افق های بلند برای برنامه ریزان شهری در امتداد رسالت انقلاب اسلامی و بازگشت به میراث دینی در ابلاغ و معرفی خوبی های کلام صاحب این شهر مقدس می تواند چراغ امید تحقق این آرزو را روشن کند.

از ارتباطات تا روابط بین الملل مشهد

محمد جواد استادی
پژوهشگر مطالعات فرهنگی

میدان آزادی

«تمدن» از بنیادی ترین کلیدواژه ها و پنداره های جهان معاصر است. سخن از تمدن با نگاه پیشینی و خلق کرانه های نوین برای احیا و بازآفرینی تمدن، همواره در اندیشه اندیشمندان و در آرزوهای حکمرانان و سیاست ورزان نقش بسته است. در مدار برنامه ای، حرکت جمهوری اسلامی ایران فرایندی چندمرحله ای برای رسیدن به تمدن نوین اسلامی طراحی شده است که از انقلاب اسلامی آغاز می شود.

ایران اسلامی با پشتوانه ژرف تاریخی و اندیشه ای و با برخورداری از گفتمان کلان انقلاب اسلامی که مقوم و محل ظهور و نمود آرمان های والای جامعه دینی و قرآنی است، تلاش می کند تمدنی جهان شمول و آرمانی را برای جامعه بشری به ار مغان بیاورد. از دیگر سو، در ادبیات معاصر جهانی امروز، «شهر» مهم ترین مفهوم مرتبط با زیست انسان است، به گونه ای که صحبت از هر مؤلفه و گستره ای در جامعه انسانی بدون پیوند با مفهوم شهر معنایی نخواهد داشت. با توجه به اهمیت و جایگاه شهر در نظام واره معنایی امروزی، احیای تمدن یا بازتعریف تمدن اسلامی، نیازمند توجه و تقویت حوزه های تمدن ساز است. در ایران اسلامی، مشهد مقدس یگانه شهری است که ظرفیت بازتولید تمدنی دارد.

شکل گیری تمدن نوین اسلامی با مرکزیت تفکر شیعی به عنوان اسلام راستین فقط در سایه گفتمان انقلاب اسلامی که تحقق احکام و اهداف دین را هدف در نظر گرفته است، ممکن خواهد بود و از این رو، از مهم ترین گام ها تقویت گفتمان انقلاب اسلامی است. دلالت کننده مرکزی و هویت بخش گفتمان انقلاب اسلامی که بتواند جنبه تمدنی را تقویت کند و نگاهی جهان شمول داشته باشد، کلان مفهوم «زیارت» است. در واقع زیارت به دلیل گستردگی معنایی، پذیرش همگانی حتی در ادیان دیگر، برخورداری از جنبه های مناسبی و غیر مناسبی و قدرت بازتولید و هویت بخشی به مؤلفه های زیستی نقطه کانونی تفکر انقلابی است. مشهد مقدس به دلیل اینکه مهم ترین مرکز تبلور تعامل مفهوم «شهر» و «زیارت» است و همچنین مجموعه گسترده ای از ویژگی ها از جمله کانون تولید اندیشه (خراسان فرهنگی)، ویژگی های ژئوپلیتیک و پررنگ شدن ایده مردم شهری (که در حال توسعه است)، مرکز شکل گیری تمدن نوین اسلامی خواهد بود.

شهرها و هر آنچه به آن ها مربوط می شود، چه در گستره های معنایی و چه در پهنه های برآمده از معنا، در دامنه ارتباط نمود خواهند یافت. به دیگر سخن، تا به مسئله ارتباط و گونه های آن توجه و برای آن سیاست گذاری و برنامه ریزی نشود، نتیجه ای به دست نمی آید. همچنین آنچه نباید از آن غفلت کرد، این است که در دگرگونی های امروز جهان و به دلیل هم پیوستگی جامع و وابستگی آن ها به یکدیگر بر پایه نیازها، کامیابی و تحقق آرمان ها فقط در سایه توسعه ارتباطات مبتنی بر اهداف نخستین و اولیه امکان پذیر خواهد بود. همه مؤلفه های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و حتی امنیتی نیازمند توجه به جستار مهم «ارتباط» هستند تا بتوانند به شکلی متوازن در نظام اجتماعی ایفای نقش کنند و در مسیر تمدنی شدن جامعه کارساز واقع شوند.

سامان دهی فرایند ارتباط در ۲ تراز درونی و بیرونی در مرکز توجه است. در آرمان تمدن نوین اسلامی که گستره ای جهانی و فراملی دارد، بایسته است به جز توسعه و سامان دادن به ارتباطات درونی، به ظرفیت و اهمیت ارتباطات بین المللی توجه ویژه کرد. مشهد به دلیل برخورداری از ویژگی برجسته جغرافیای سیاسی اش، محور توجه بودن در عرصه های جهانی به دلیل مرکزیت تفکر شیعی و مسئله زیارت، اهمیت و جایگاه مسئله اوراسیا، زیرساخت های سترگ آموزشی که پذیرای صدها دانشجوی خارجی است و مواردی از این دست، قطب توسعه ارتباطات بین المللی جمهوری اسلامی ایران و به تبع آن تمدن نوین اسلامی خواهد بود. شمار زیاد کنسولگری ها در مشهد مقدس و علاقه و توجه ویژه سفیران کشورهای گوناگون حاضر در ایران به مشهد و دفتر نمایندگی کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان، به سادگی نقش و جایگاه جهانی شهر مشهد مقدس را نشان می دهد. از این رو، مشهد مقدس را «جهان شهر برکت و کرامت» می خوانند. اما آنچه در این میان مهم است، لزوم بهره بردن از این ظرفیت و خلق فرصت هایی ویژه خواهد بود. نباید فراموش کرد که ایده جهان شهری برآمده از دانش سیاسی است، اما گستره مهم ارتباطی را پوشش خواهد داد. در این ایده باید هم روابط بین الملل در مشهد توسعه یابد و هم ارتباطات بین الملل به عنوان اصلی مهم پیگیری شود. در گستره روابط بین المللی و ویژگی جغرافیای سیاسی مشهد و نقش کانونی در خراسان بزرگ، لازم است نهاد های سیاسی و امنیتی با رویکردی آینده پژوهانه نقش مشهد را در توسعه روابط بین الملل با هدف غایی تقویت گفتمان انقلاب اسلامی و زمینه سازی شکل گیری تمدن نوین اسلامی پیگیری کنند. ارتباطات بین الملل جنبه نرم و فرهنگی حوزه تعاملات سیاسی است. اتفاقاً این گستره را می توان زمینه تقویت روابط بین الملل در نظر گرفت، چه آنکه تا زمانی که از لحاظ فرهنگی و تعاملات دوسویه زمینه ای به نتیجه مطلوب نرسیم، روابط بین الملل نیز موفق عمل نخواهد کرد.

در نهایت با توجه به اینکه شهر مشهد زمینه ساز تحقق آرمان بازتولید تمدنی است، مدیریت شهری وظیفه ای فراتر از دیگر شهرداری ها و نهاد های شهری در کشور دارد. ایده توسعه روابط و ارتباطات بین الملل در همه مسائل گوناگون مدیریت شهری یا به عبارت دیگر پیوست ارتباطی، باید به عنوان اصلی از سوی مدیریت شهری پیگیری شود. البته لازم است نقش مدیریت شهری در تصمیمات استانی و ملی با توجه به جایگاهی که برای مشهد اشاره شد نیز لحاظ شود تا این آرمان محقق شود. ان شاء...!

نشست سرکنسولگری هادر مشهد

از کوچه کنسولگری تا دفتر سازمان ملل

شمار نمایندگی های دیپلماتیک کشورهای خارجی که در مشهد فعال اند، به عدد ۸ می رسد. هرکدام از این ۸ کنسولگری و نمایندگی در یکی از خیابان های شهر مان مستقرند که شکل و شمایل ساختمان و تابلو نصب شده بر سردر آن ها و وجود دکه های نگهبانی مقابلشان از تمایز کارکرد این بناها خبر می دهد.

روز ملی کشورهای که در مشهد کنسولگری دارند، از دیگر شاخصه هایی است که هر سال در این دفترها به آن توجه می شود؛ مثل ۲۸ مرداد در کوچه معروف به کنسولگری که جشن روز ملی افغانستان برگزار می شود یا ۳ فروردین در ساختمانی مقابل باغ ملی که جشن ملی پاکستان برپا می شود. در مطلب پیش رو به تاسیس ۸ کنسولگری و نمایندگی دیپلماتیک کشورهای خارجی در مشهد نگاهی کرده ایم.

کنسولگری جمهوری اسلامی افغانستان، مشهد

رابطه ایران و افغانستان از آن رابطه هایی است که با تغییر دولت در هرکدام از ۲ کشور باهم ناگسستگی است، زیرا در اصل رابطه ملت با ملت است، نه دولت با دولت. بر همین اساس، به محض استقلال رسمی افغانستان از بریتانیا برپا پیاده قرارداد ۱۹۱۹ بین افغانستان و بریتانیا، تلاش ها برای ایجاد دفترهای سیاسی در ۲ کشور آغاز شد. این تلاش ها سرانجام در ابتدای سال ۱۳۰۰ نتیجه داد و سفارت پادشاهی افغانستان در تهران افتتاح شد. درست ۸ ماه پس از این واقعه هم نخستین و مهم ترین کنسولگری افغانستان در ایران، یعنی کنسولگری مشهد، افتتاح شد. افتتاحی که خودش حکایتی جالب داشت، زیرا در روز بعثت پیامبر اکرم (ص) ۲۷ رجب ۱۳۴۰ و پس از تبرک کردن پرچم این کشور به ضریح امام رضا (ع) رخ داد. از آن سال تاکنون هر سال به جز سال های اشغال افغانستان به دست شوروی و البته طالبان، ۲۸ مرداد که روز استقلال افغانستان است، در ساختمان این کنسولگری که همان سال های دهه اول قرن حاضر در ضلع جنوبی میدان ارگ مشهد ساخته شد، جشن روز ملی افغانستان برگزار می شود. این ساختمان هنوز هم ابتدای کوچه ای است که تابلو امام خمینی (ره) ۳۰ در آن نصب شده، اما در بین مردم به کوچه کنسولگری معروف است.

کنسولگری جمهوری اسلامی پاکستان، مشهد

ایران نخستین کشور جهان محسوب می شود که پس از اعلام استقلال رسمی پاکستان از هندوستان، این استقلال را به رسمیت شناخت. همین امر هم کافی بود تا اندکی بعد تلاش های دولت های ۲ کشور برای ایجاد سفارتخانه در پایتخت های یکدیگر و سپس ایجاد کنسولگری در شهرهای مهم ۲ کشور آغاز شود. اقدامی که ثمره آن افتتاح کنسولگری پاکستان در مشهد در ۶ اسفند ۱۳۲۹ بود. این کنسولگری ابتدا در ساختمانی در ابتدای خیابان جم آن زمان و پاسداران کنونی مستقر شد که راه دسترسی هم از خیابان جهانیانی آن دوران و شهید چمران کنونی داشت و موسوم به منزل سیگاری بود. حدود ۲۵ سال بعد یعنی اواخر سال ۱۳۵۴ شرایط به گونه ای تغییر کرد که مکان کنسولگری سابق بریتانیای کبیر که مدتی هم کنسولگری انگلیس صغیر بود، در اختیار جمهوری اسلامی پاکستان قرار گرفت و بدین ترتیب این کشور صاحب بزرگ ترین زمین کنسولی مشهد و البته بزرگ ترین پلاک ثبتی محدوده خیابان ارگ آن زمان و امام خمینی (ره) کنونی شد. از آن زمان تاکنون هر سال کنسول جمهوری اسلامی پاکستان در ۲۳ مارس برابر با ۳ فروردین که روز تصویب قطعنامه لاهور برای تشکیل پاکستان اسلامی در سال ۱۹۴۰ است، جشنی در این محل برگزار می کند. این کنسول گر مقابل باغ ملی در خیابان امام خمینی (ره) واقع شده است.

کنسولگری جمهوری اسلامی عراق، مشهد

رابطه ایران و عراق از زمان استقلال رسمی عراق تاکنون بانوسان بسیاری همراه بوده که اوج آن جنگ تحمیلی عراق علیه ایران است. همین امر در وضعیت حضور نمایندگان رسمی این

کشور به مشهد تأثیر زیادی گذاشته است. این تأثیر به نحوی است که هر چند زمه های ایجاد کنسولگری عراق در مشهد از میانه های سال ۱۳۴۵ به گوش می رسید و حتی وعده افتتاح آن در ماه های منتهی به پایان این سال در رسانه های رسمی آن زمان داده بود، عملاً هیچ سندی که بر این افتتاح دلالت کند، وجود ندارد. بر این اساس، می توان مدعی شد که کنسولگری عراق در مشهد حدود ۱۹ سال پس از پایان جنگ تحمیلی رژیم بعث سابق این کشور بر میهن عزیزمان ایران، یعنی در ۲۶ خرداد ۱۳۸۶ افتتاح شده است. این کنسولگری که نبش فردوسی ۲۲ یا شقایق منشعب از بولوار فردوسی قرار دارد، در سال های گذشته نقش تسهیل کننده مسافرت ایرانیان به عراق خاصه در ایام اربعین حسینی را بر عهده داشته است. درباره اخبار مرتبط با برگزاری آیین روز ملی عراق در کنسولگری این کشور به دلیل تغییر مکرر این روز نظمی دیده نمی شود. امسال بار دیگر روز ملی عراق به ۱۳ اکتبر، سالروز استقلال عراق در سال ۱۹۳۲ از قیمومیت انگلیس، تغییر کرد.

سرکنسولگری جمهوری ترکمنستان، مشهد

بخش عمده ای از ترکمنستان کنونی در مجموعه جغرافیایی فرهنگی قرار می گیرد که محققان اهل ادب و فرهنگ آن را با نام خراسان بزرگ می شناسند. به همین دلیل است که در مشهد و البته عشق آباد و مرو و خانواده هایی وجود دارند که با اندکی تأمل در گذشته ایشان می توان اجداد ساکن در کشور مقابلشان را شناسایی کرد. این امر از چنان اهمیتی برخوردار بود که پس از پایان دوران تسلط همسایگان شمالی ترکمنستان بر این کشور که ابتدا تزارهای ساکن کرملین و سپس کمونیست های ساکن آن کاخ قرمز بودند، در روز ۱۲۷ اکتبر ۱۹۹۱ یکی از نخستین اولویت های سیاسی سران جمهوری تازه استقلال یافته ترکمنستان که به دنبال استفاده از ظرفیت های مختلف برای بهبود وضعیت اقتصادی کشور خود بودند، ایجاد رابطه سیاسی با همسایه جنوبی شان، جمهوری اسلامی ایران، بود. رابطه ای که البته ایجاد نمایندگی سیاسی در مشهد به عنوان شهری که برخی از مردمانش قرابت های خونی با ساکنان ترکمنستان داشتند، از مهم ترین بخش های آن بود. این مهم با فاصله زمانی بسیار اندکی از استقلال ترکمنستان رخ داد، به نحوی که کنسولگری این کشور واقع در خیابان امام خمینی (ره) ۲۲ مشهد حدود اواخر سال ۱۹۹۲ نخستین فعالیت هایش را که از همان زمان تاکنون بیشتر اقتصادی است، آغاز کرد.

سرکنسولگری پادشاهی عربستان سعودی، مشهد (غیرفعال)

داستان کنسولگری عربستان سعودی در مشهد از آن روایت های خاص است. دلیل این امر هم کاربرد ویژه این کنسولگری برای مردم خراسان است. کاربردی که بیش از آنکه در آن نیاز سعودی ها نهفته باشد، نیاز ایرانی ها نهفته است. شرایط خاص حکومت دینی حاکم بر عربستان که تا حد زیاد نگاهش ضد شیعی دارد و از دیگر سو، قطب تشیع بودن مشهد باعث شد در سال های حکومت پهلوی ها بر ایران و با وجود درخواست های انجام شده، مسئولان این کشور تمایلی به ایجاد نمایندگی در مشهد نداشته باشند. آنان معتقد بودند افزایش رفت و آمد مردم مشهد به عربستان باعث افزایش آگاهی شیعیان مدینه و سایر نقاط این کشور از مسائل روز می شود و مشکلاتی را برای حاکمیتشان ایجاد می کند. آنان سال ها بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران هم از ایجاد کنسولگری در مشهد خودداری کردند تا اینکه این طلسم در سال های نخست دهه ۸۰ شکسته شد و عربستان سعودی کنسولگری اش را در خیابان مولوی بولوار سجاد مشهد افتتاح کرد. چند سالی هم ۲۳ سپتامبر که روز تاسیس پادشاهی سعودی است، در آن جشن گرفته شد. البته این کنسولگری سرانجام خوشی نداشت و پس از اعتراض ۱۲ دی ۱۳۹۴ به اعدام شیخ نمر، روحانی برجسته شیعی، به دست حکومت عربستان، تعطیل شد.

کنسولگری جمهوری قرقیزستان، مشهد

جمهوری قرقیزستان منطقه ای کوهستانی در شمال خراسان بزرگ است که سکونتگاه اولیه ساکها محسوب می شود، قومی که بعدها به منطقه سیستان کوچ کردند. قرقیزستان تا پیش از استقرار

نظام شوروی سابق و کنترل کمونیست ها بر آن، بخشی از منطقه ترکستان امپراتوری روسیه بود، اما پس از آن ابتدا مدتی زیر مجموعه جمهوری سوسیالیستی قزاقستان بود و سپس در سال ۱۹۲۶ به یکی از جمهوری های مستقل اتحاد جماهیر شوروی تبدیل شد. این وضعیت برای قرقیزستان تا زمان فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱ ثابت باقی ماند، اما در این سال جمهوری قرقیزستان استقلالش را از شوروی و البته روسیه اعلام کرد. مسئولان این کشور تازه تاسیس در همان نخستین روزهای پس از ۳۱ اگوست ۱۹۹۱ که این کشور به صورت رسمی مستقل شد و به همین دلیل روز ملی قرقیزستان شناخته می شود، سیاست عمومی شان را بر ارتباط با کشورهای همسایه که باهم نزدیکی زبانی و فرهنگی داشتند، تنظیم کردند. بدین گونه ایران با توجه به تأثیر به نسبت زیاد فرهنگ قرقیزی از فرهنگ ایرانی به ویژه خراسانی، جایگاه ویژه ای در سیاست های آنان پیدا کرد. این گونه بود که اندکی پس از تاسیس سفارت قرقیزستان در تهران، کنسولگری آن در بولوار شهید فرامرز عباسی مشهد نیز شروع به کار کرد.

دفتر امور کنسولی سفارت جمهوری تاجیکستان، مشهد

ایران، افغانستان و تاجیکستان تنها کشورهای جهان هستند که بر اساس قانون اساسی زبان رسمی آن ها فارسی است. امری که باعث می شود این تصور در ذهن ها ایجاد شود که این ۳ کشور دست کم در ظاهر هم که شده است، روابط خوبی باهم دارند. موضوعی که دست کم در باره روابط تاجیکستان و ایران صادق نیست. جمهوری تاجیکستان پس از رسیدن به استقلال در ۹ سپتامبر ۱۹۹۱ یعنی روزی که در جهان به نام روز ملی تاجیکستان شناخته می شود، برخلاف ۲ همسایه اش، یعنی قرقیزستان و ترکمنستان، روشی دیگر در برابر ایران اسلامی اتخاذ کرد. این کشور در مسیر ناسیونالیسم گوی سبقت را از ایران گریبان داخل ایران ربود و تا جایی پیش رفت که برخی مصادر فرهنگ ایرانی را به نام خودش مصادره کرد؛ اما در گسترش روابط با ما میهن بسیار کند قدم برداشت تا جایی که جزو آخرین کشورهای آسیای میانه بود که سفارتش را در تهران افتتاح کرد. البته در مشهد که بزرگ ترین شهر ایرانی نزدیک به مرزهای این کشور و بخشی دیگر از خراسان بزرگی است که تاجیکستان هم در جغرافیای آن تعریف می شود، به جای ایجاد کنسولگری ای فعال به تاسیس دفتر امور کنسولی سفارت در ساختمانی در بولوار سجاد بسنده کرد.

دفتر نمایندگی کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان، مشهد

کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان سال ۱۹۵۰ از سوی مجمع عمومی سازمان ملل تاسیس شد. باتوجه به کوانسیون ۱۹۵۱ م.ر بوط به وضعیت پناهندگان و پروتکل ۱۹۶۷ الحاقی آن، این آژانس موظف به رهبری و هماهنگی اقدامات بین المللی برای حمایت از پناهندگان و حل و فصل مشکلات آن ها در سراسر جهان است و هدف اصلی اش حفاظت از حقوق و رفاه آن هاست. باتوجه به اینکه جمهوری اسلامی ایران در سال های زیادی یکی از بزرگ ترین جمعیت های پناهندگان جهان را میزبانی می کند که بیشتر پناهندگان افغانستانی هستند، کمیساریا در سال ۱۹۸۴ نخستین دفترش را در ایران افتتاح کرد و به دنبال هجوم پناهندگان عراقی در پی جنگ خلیج فارس در سال ۱۹۹۱ فعالیت هایش را در ایران گسترش داد. دفتر فرعی مشهد این کمیساریا که یکی از ۳ دفتر فرعی آن در ایران است، سال ۱۹۹۲ در بولوار سجاد مشهد افتتاح شد. این دفتر وظیفه رسیدگی و رفع مشکلات پناهجویان ساکن در استان های گلستان، خراسان رضوی، خراسان شمالی و خراسان جنوبی را بر عهده دارد. همچنین، دفتر عملیاتی این کمیساریا مستقر در مرز دوغارون، زیر نظر دفتر مشهد فعالیت می کند و فقط امور مربوط به مهمانشهر تربت جام در شرق کشور نیز به وسیله این دفتر هدایت می شود.

کنسولگری‌ها مولد ظرفیت‌های جهان شهری

سمیرا شاهیان

کنسولگری‌های فعال در مشهد؛ دهه‌های ۳۰ تا ۵۰

«در اواخر دوره قاجار اهمیت مشهد برای ۲ کشور استعمارگر روسیه و انگلستان بیش از پیش شد. انگلیسی‌ها برای حمایت از مستعمره مهم و بزرگ یعنی هند، با فریب اقدام به جداسازی افغانستان از ایران کردند. به این ترتیب، آن‌ها کمربندی در شمال شرقی هند ایجاد کردند که افغانستان و تبت و بوتان را شامل می‌شد. این مانعی برای جلوگیری از ورود روس‌ها به هندوستان بود که به این کشور چشم طمع داشتند.» این مقدمه که گریزی به تاریخچه تأسیس کنسولگری‌های انگلستان و روسیه در مشهد می‌زند، آغاز صحبت‌های امیر جلیلی نژاد، روزنامه‌نگار، است. او ادامه می‌دهد: «در جدال ۲ کشور نام‌برده به‌قصد رقابت بر سر موضوع منطقه شبه‌قاره، مشهد مهم‌ترین شهر ایران بود که در این میانه قرار می‌گرفت. کنسولگری‌های انگلیس و روسیه پس از تأسیس کارهایی را شروع کردند که بر فرهنگ مذهبی مشهد تأثیر جدی داشت. از جمله این کارها تشکیل انجمن‌های ادبی و فرهنگی ایران انگلیس، انجمن روابط فرهنگی ایران با

اتحادیه شوروی و خانه فرهنگ شوروی بود. همچنین به‌غیر از انجمن‌های فرهنگی و ادبی، نمایش فیلم و عکس، برگزاری کنسرت، فعالیت‌های آموزشی مثل آموزش زبان‌های انگلیسی و روسی، نقشه‌کشی و ارائه خدمات بهداشتی از فعالیت‌های مهم کنسولگری‌ها در مشهد بود.»

جلیلی نژاد یادآوری می‌کند: «البته در اواخر دهه ۴۰ آمریکایی‌ها هم وارد

این رقابت شدند و آن‌ها هم در مشهد کنسولگری تأسیس کردند. تشکیل انجمن ایران و آمریکا در مشهد که تا زمان انقلاب اسلامی فعال بود، اولین کاری بود که به انجامش دست زدند. این انجمن هم تقریباً فعالیت‌های ۲ کنسولگری قبلی مثل اثرگذاری فرهنگی بر مردم مشهد و ارائه آموزش زبان انگلیسی را پیگیری می‌کرد. همچنین بیمارستان پرآوازه‌ای را به نام همین کشور با دعوت از پزشکان و پرستاران مشهور غربی مربوط به کلیسای مسیحی تأسیس کردند. در این بیمارستان که اقشار متوسط به بالای مشهد به آن مراجعه کردند، نگاه دینی مسیحیت به‌وسیله ماسون‌هایی که در کنار پزشکان و پرستاران بودند، ترویج داده می‌شد.»

پیوند دهنده قلوب ملت‌ها باشند. همچنین مؤلفه‌هایی مانند جمعیت، تراکنش‌های مالی، اشتراکات فرهنگی و دینی، روابط سیاسی و... در کشورهای مختلف می‌تواند جنبه‌ای دیگر بر فعالیت کنسولگری‌ها باشد که به تعمیق روابط بینجامد. به عنوان نمونه عراق که حدود ۴۰ میلیون جمعیت دارد، سالانه بیش از ۱۱ میلیارد دلار تراکنش اقتصادی دارد و از این بابت نیز برای کشور ما مهم است، یا پاکستان حدود ۲۲۰ میلیون جمعیت دارد که با ایران، جمعیتی نزدیک به ۳۰۰ میلیون نفر یعنی معادل یک سوم اتحادیه اروپا می‌شود. در گزارش پیش رو که نتیجه گفت‌وگوی ما با ۲ کارشناس مسائل بین‌الملل و یک روزنامه‌نگار است، به اهمیت مشهد از منظر دربرگرفتن کنسولگری کشورهای مختلف پرداخته‌ایم. کشورهای مختلف از چه زمانی کنسولگری در مشهد تأسیس کردند، جهان‌شهر مشهد چه ظرفیت‌هایی داشته است و دارد که میزبان دفترهای کنسولگری کشورهای مختلف شده است، جنبه‌های فرهنگی و اقتصادی کنسولگری‌ها برای مشهد و مردمش چه خواهد بود و پرسش‌هایی از این دست که پاسخشان در ادامه آمده است.

دو کشور همسایه را تصور کنید که بیش از ۹۰۰ کیلومتر مرزهای زمینی، هوایی و آبی مشترک دارند یا ۲ کشور همسایه را در نظر بیاورید که تا پیش از همه‌گیری کرونا، بیش از یک و نیم میلیون آمد و شد مسافر داشته‌اند. اکنون نقشه ایران را در ذهن تداعی کنید و همسایه‌های جهان‌شهر مشهد را برشمارید. یکی از همسایه‌های خارجی کشورمان، پاکستان است که یک جنبه از اشتراکاتش با مشهد را در سطر نخست یادآوری کردیم. کشور دومی که به آن اشاره کردیم عراق، همسایه غربی ایران است که دور از ماست، با این حال آمار نشان می‌دهد از میان شهرهای مختلف ایران، مشهد مقصد سفر بیشتر عراقی‌ها بوده است.

روشن است مشهد در مقایسه با کلان‌شهرهای دیگر کشورمان از ویژگی‌های متمایزی برخوردار است که دست کم توانسته است بُعد مسافت را در نگاه همسایگان شمالی و غربی و جنوبی ایران ناچیز جلوه دهد و زمینه‌ساز رفت و آمدها و دادوستدهای زیادی شود. آشکارترین نشانه از همسایگانمان در مشهد، وجود کنسولگری‌های متعدد است. این کنسولگری‌ها در نگاه آرمانی وظایفی فراتر از انجام مناسبات دیپلماتیک ۲ کشور دارند و می‌توانند

به این ترتیب، در دهه‌های ۴۰ و ۵۰ بین این ۳ کنسولگری رقابتی جدی وجود داشت که در ظاهر معنی خدمت‌رسانی می‌داد و در باطن بر جامعه مذهبی مشهد تأثیر فرهنگی و سیاسی منفی می‌گذاشت که اساس آن برای حفاظت و گسترش منافع کشورهای استعمارگر در شمال شرق ایران بود و از اهمیت راهبردی مشهد نشئت می‌گرفت.

وجود کنسولگری‌های مختلف؛ شاخصه جهان‌شهر

محمدرضا کمیلی، فعال بین‌الملل، با اشاره به تاریخچه ساختمان کنسولگری پاکستان در مشهد که متعلق به انگلیس‌ها بوده است، بیان می‌کند: «وقتی ۲ بخش هند و پاکستان که هر دو مستعمره انگلیس بودند از هم جدا شدند، ساختمان‌هایی که در نقاط مختلف جهان در مالکیت انگلستان بودند، بین این ۲ کشور تقسیم شدند. بنابراین، کنسولگری پاکستان واقع در خیابان امام خمینی (ره) مشهد به پاکستان واگذار شد.»

در مجموع هیچ شهری در کشور مثل مشهد به دلیل تعداد پرشمار کنسولگری‌ها

اهمیت جدی نداشته است؛ نه تبریز، نه اصفهان و نه هیچ شهری به‌غیر از پایتخت که دفترهای اصلی کنسولگری در آنجاست. کمیلی در پاسخ به اینکه چرا مشهد محل راه‌اندازی کنسولگری کشورهای مختلف شده و از این نظر بین شهرهای ایران متمایز شده است، می‌گوید: «بدیهی است که علت اصلی سفر بیشتر مسافران خارجی به ویژه از کشورهای عراق و بعد پاکستان، وجود حرم امام‌رضا (ع) است. این‌ها چه اهل سنت و چه شیعیان‌شان به زیارت معتقدند. از سویی، سفر مسافران خارجی به مشهد بعد دیگری هم دارد که به دلیل دانشگاه فردوسی و حوزه‌های علمی، بیمارستان‌های تخصصی و... است.»

امیر جلیلی نژاد نیز می‌افزاید: «تعداد پرشمار کنسولگری‌ها در مشهد نشان‌دهنده حضور بی‌شمار اتباع کشورهای مختلف به‌عنوان زائر در این کلان‌شهر است. تأییدش از همه‌گیری کرونا هر سال پذیرای زائران خارجی زیادی بودیم، به طوری که در سال ۱۳۹۸ بیش از یک و نیم میلیون نفر فقط از کشور عراق به مشهد سفر کردند. همین‌طور از کشورهای آذربایجان و

علت اصلی سفر بیشترین مسافران خارجی به ویژه از کشورهای عراق و پاکستان، وجود حرم امام‌رضا (ع) است

پاکستان و قبل تر از آن از عربستان و کویت زائران بسیاری در مشهد پذیرا بودیم. یکی از شاخصه‌های جهان‌شهر، وجود افرادی از ملیت‌های مختلف به تعداد زیاد در یک شهر است و تعداد پرشمار زائر خارجی که به مشهد وارد می‌شود، نشان‌دهنده این جایگاه است. این ویژگی در سایر شهرهای ایران حتی در اصفهان که گردشگر پذیرترین شهر ایران به‌شمار می‌آید، با این تعداد و تنوع دیده نمی‌شود.

مشهد؛ قطب ارتباط جهانی

علی‌رضا کمیلی، کارشناس مسائل بین‌الملل، نیز در کنار افتخار بزرگ وجود مضجع شریف امام‌رضا (ع) در کلان‌شهر مشهد، ویژگی‌هایی برای این شهر برمی‌شمارد که پاسخی بر چرایی وجود کنسولگری کشورهای مختلف هم هست. او می‌گوید: «مشهد هم در مسیر ارتباطی نزدیک به چند کشور قرار گرفته و هم ارتباطات در این شهر متفاوت است. مادر ایران شهری مشابه مشهد نداریم که در کنار آمدن و جذب از کشورهای مختلف، ارتباطات خود به خود تجاری و اقتصادی ویژه‌ای را ایجاد کند؛ اما به نظر می‌رسد آن چنان که باید از این ظرفیت به عنوان قطب ارتباط اقتصادی استفاده نشده است.»

با این انتقاد، به نظر می‌رسد اکنون کنسولگری‌ها بیشتر خدمات دیپلماتیک از جمله صدور و روادید برای اتباعشان و متقاضیان از کشورهای مختلف را انجام می‌دهند، اما این کارشناس مسائل بین‌الملل اظهار می‌کند: «گرچه کنسولگری‌ها وظایف دیگری مثل رایزنی در حوزه‌های فرهنگی و اقتصادی هم دارند، متأسفانه از یاد برده‌اند که می‌توانند شاهراه و قطب ارتباطی با مناطق هم‌جوار خودشان باشند. مشهد ظرفیت اقتصادی بزرگی در شرق کشور به حساب می‌آید و دسترسی خوبی به سمت ترکمنستان دارد. برای اشاره به اهمیت مشهد، به عنوان نمونه در چند سال گذشته سفیران پاکستانی در سفرهایشان به ایران به مشهد هم می‌آمدند و همراه مسئولان استانی به سمت خراسان‌های شمالی و جنوبی هم رفته‌اند.»

کنسولگری‌ها پس از پیروزی انقلاب اسلامی

در آستانه پیروزی انقلاب در دهه ۵۰ کم‌کم فعالیت کنسولگری‌های روسیه و انگلستان کم‌رنگ و نقش کنسولگری آمریکا پررنگ شد، یعنی می‌توان گفت در دهه ۵۰ و اواخر حکومت پهلوی کنسولگری آمریکا در مشهد روزهای پرکاری داشت. نکته مهم در این کنسولگری، جاسوسی و جمع‌آوری اطلاعات

از فضای ایران به ویژه شمال شرق ایران و خطه پهنای خراسان بود، به طوری که مهم‌ترین پایگاه شنود آمریکایی‌ها علیه شوروی در حاشیه مرز خراسان با شوروی آن زمان، ترکمنستان فعلی، در شمال استان خراسان قرار داشت.

امیر جلیلی نژاد توضیح می‌دهد: «با پیروزی انقلاب اسلامی ایران و تغییر جدی سیاست‌های مسئولان کشورمان با این کشورهای استعمارگر، شاهد بسته شدن کنسولگری روسیه، انگلستان، آمریکا و چین بودیم. بنابراین فقط کنسولگری افغانستان به واسطه مرزهای مشترک با خراسان رضوی فعلی باقی ماند، اما مهم‌ترین اتفاقی که بعد از انقلاب اسلامی ایران در مشهد افتاد، تشکیل کنسولگری‌هایی بر مبنای اهمیت این شهر مهم زیارتی بود. کنسولگری عراق، افغانستان، پاکستان و سرکنسولگری عربستان و حتی دفترهای پایین‌تر از سطح کنسولگری از سوی کویت در اینجا پانوجه به زیارتی بودن مشهد تأسیس شد. از طرف دیگر ما شاهد تأسیس تعداد دیگری از کنسولگری‌ها بر مبنای اهمیت نقش راهبردی مشهد نسبت به منطقه اوراسیا بودیم؛ کنسولگری‌های ترکیه، قرقیزستان، قزاقستان، ازبکستان و تاجیکستان در مشهد از جمله این کشورها هستند.»

ما در ایران شهری مشابه مشهد نداریم که در کنار خود به خود تجاری و اقتصادی ویژه‌ای را ایجاد کند

این روزنامه‌نگار می‌افزاید: «مشهد سرسرا با کریدور ارتباط با آب‌های آزاد است که به طرف چابهار و بندرعباس می‌رود و با گذشت زمان اهمیت بیشتری پیدا می‌کند؛ ضرورتی که هندی‌ها آن را با ساخت راه‌آهن چابهار به مشهد در سال‌های گذشته دریافتند. همچنین راه‌اندازی راه‌آهن مشهور مشهد به تدریج در دهه ۷۰ نشانه‌ای از راه ارتباطی و کریدور ترانزیتی مشهد به دروازه آسیاست.»

مشهد پذیرای ۳۰ میلیون زائر

با وجود این ویژگی‌ها، به باور علی‌رضا کمیلی، کنسولگری‌ها باید از نگاه صرف سیاسی امنیتی فاصله بگیرند و لازم‌هاش تقویت نگاه‌های فرهنگی و اقتصادی در ارتباط با کشورهاست. دبیر انجمن امت واحده در ادامه می‌گوید: «شهری که بتواند از ملیت‌های مختلف پذیرایی کند و از طرفی قطب رفت و آمد ملیت‌های مختلف و سرریل آشنایی ملت‌ها با هم باشد، روانیست نگاه صرف اقتصادی در آن رواج داشته باشد. سالانه بیش از ۳۰ میلیون زائر از شهرهای مختلف ایران به شهر امام‌رضا (ع) می‌آیند، بنابراین می‌تواند آنچه را که در مشهد عرضه می‌شود، در سطح ملی گسترش دهد. از این رو، کنسولگری کشورهای مختلف می‌تواند فرصتی برای

کشورهای مختلف در کلان‌شهر مشهد ظرفیت فرهنگی اجتماعی مثبتی است، گرچه فقط وجود کنسولگری بدون فعالیت‌های جنبی، این ظرفیت‌ها را فعال نمی‌کند. محمدرضا کمیلی، فعال حوزه پاکستان، از جمله افرادی است که می‌گوید کار کنسولگری‌ها تبیین و تشریح این ظرفیت‌هاست. به عنوان مثال، در کشور پاکستان معرفی جهان‌شهر مشهد کار زیادی نمی‌خواهد، بلکه مردمانش به این نتیجه رسیده‌اند که مشهد شهری مهم است و کنسولگری این کشور باید آنچه را که در ذهن مردمش وجود دارد، بالفعل کند.

او خاطر نشان می‌کند: «پاکستان تنها کشور در جهان است که برخلاف اینکه مردمش به زبان رسمی اردو صحبت می‌کنند، سرود ملی اش فارسی است. از سوی دیگر، بیشترین خانه‌های فرهنگ ایران در پاکستان است و در شهرهای مختلف این کشور مرکز تحقیقات زبان فارسی راه‌اندازی شده است. مثال‌های دیگری هم برای ارتباط فرهنگی و قلبی مردم این کشور وجود دارد؛ برای نمونه، در زمان شهادت حاج قاسم سلیمانی، مردم پاکستان ۴۰ روز در خیابان‌ها بودند تا اینکه ارتش برای جلوگیری از رخداد هر اتفاق ناخوشایندی با کانتینر جلوسفارت آمریکا را مسدود کرد.»

همین پیوند و علقه میان مردم کشور است که رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار با عمران خان، نخست‌وزیر پاکستان، و هیئت همراهش در سال ۱۳۹۸، ارتباط ملت‌های ایران و پاکستان را ارتباطی قلبی و عمیق برشمردند و تأکید کردند روابط ۲ کشور با وجود دشمنی‌ها باید مستحکم‌تر و قوی‌تر شود.

این فعال بین‌الملل می‌گوید: «نشان دادن جنبه‌های فرهنگی کنسولگری‌ها برای جهان‌شهر مشهد به مثابه خودرویی است که برای راه‌افتادن به حل دادن نیاز دارد. نقش کنسولگری‌ها این است که چنین ظرفیت‌هایی را اطلاع‌رسانی کنند. این‌ها ناممکن نیست، بلکه همت و نقشه راه می‌خواهد. در همه حوزه‌های فرهنگی، اقتصادی و دانشگاهی هم همین‌طور است. به نظر من حتی تقویت و معرفی بورس‌های تحصیلی نیز کار کنسولگری‌هاست. جوان پاکستانی که می‌خواهد بورسیه بگیرد، به کشورهای غربی نمی‌رود، بلکه اول نگاهش به ایران است. بنابراین، کنسولگری می‌تواند جلسه‌های علمی برگزار و دانشگاه‌های فروسوی را به خوبی معرفی کند.»

سخن آخر اینکه نیاز نیست برای نقش‌انداختن مشهد در ذهن مردم، تلاشی دوچندان کرد؛ زیرا این شهر در اذهان جا افتاده است. عملیاتی کردن این موضوع فقط به کار نیاز دارد و به کنسولگری‌هایی که در مشهد فعال‌اند، وابسته است.

برگزاری مراسم سی‌امین سالگرد استقلال ترکمنستان

کنفرانس خبری پاکستان در مشهد

مردم مشهد در جشن استقلال پاکستان

تجمع مقابل کنسولگری افغانستان در مشهد

معرفی سبک زندگی، فضا، آداب و رسوم و سنت‌های کشورهای پیرامونی ما و برعکس باشد، کشورهایی که در زنجیره تمدنی ایران بزرگ قرار می‌گیرند.»

عملیاتی شدن معرفی جهان‌شهر از سوی کنسولگری‌ها

بعضی‌ها بر این باورند که وجود دفترهای نمایندگی

محمدرضا کمیلی / مدیر مجموعه پاکستان ایرانی‌ترین همسایه

علیرضا کمیلی / دبیر اتحادیه امت واحده

امیر جلیلی نژاد / دانشجویان مدیر مسئول و دبیر باشگاه توانمندسازی موسسه فرهنگی قدس

«خوب بودن» کنسولگری‌های مشهد، آفت «عالی شدن» آن‌هاست

سیزده‌سال‌ونیم، مستندنگاری، دیده‌بانی و رصد رویکرد بین‌المللی رخدادهای مشهد و ارزیابی و عیارسنجی ۲۲ دیپلماسی در خراسان رضوی، ره‌آورد تلاش شماری از خادمان بین‌المللی رضوی در ایران و جهان اسلام است که در قالب تشکلی مردمی و سایبری با محور «اندیشکده بین‌المللی فرهیخت» گرد هم آمده‌اند تا از رهگذر تهیه و تدوین «نخستین دانشنامه بین‌المللی مشهد»، به مرجعیت علمی ارزیابی و سنجش توسعه روابط خارجی جهان‌شهر برکت و کرامت نیز دست یابند. از جمله دستاوردهای آنان، ثبت بیش از ۷۰۰۰ فیش تحقیقاتی است و اینکه برخلاف

تصور غالب عامه، این «دیپلماسی دانشگاهی» است که دیپلماسی اول شهر و استان عالم‌آل محمد (ص) به‌شمار می‌رود و دیپلماسی‌های «زیارت و دینی» و «اقتصادی و گردشگری» در رتبه‌های بعدی قرار دارند. اکنون «عبدالرضا زرگری» که پیش‌تر عضو مؤسس ۲ راینی فرهنگی سفارت‌های کشورمان در قزاقستان (آلماتی) و روسیه (مسکو) بوده، پس از ۱۰ سال اقامت و کار در دستگاه دیپلماسی فرهنگی کشور و بازگشت به ایران، مؤسس این اندیشکده مطالعاتی است. وی درباره عملکرد کنسولگری‌های مقیم مشهد نکاتی را بیان کرده که اینک پیش‌روی شماست.

برندارند و از همه مهم‌تر، همت و عزمی جدی برای رفع موانع و معضلات موجود در مسیر رشد این تعاملات از خود نشان ندهند، گرفتار تناقض می‌شوند که بیرون آمدن از آن به‌سادگی میسر نیست. به‌عنوان نمونه، مقام بلندپایه‌ای در کشور همسایه و مسلمان می‌گوید که من می‌توانم روزانه به‌جای ۲۵۰ مسافر، ۲۵۰۰ زائر عازم مشهد کنم و به آن‌ها اجازه خروج از کشور همراه بار و ایدید بدهم، اما متأسفانه مافیای خدمات اسکان و تغذیه و... که اتفاقاً بومی کشور

کنسولگری‌ها پلی برای توسعه روابط خارجی کلان‌شهرها

بر این باوریم که وجود ۸ کنسولگری و دفتر نمایندگی کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان در مشهد الرضا (ع)، به‌خودی‌خود فرصتی بسیار ارزشمند، مزیتی منحصر به‌فرد و دست‌مایه مغتنمی برای تعالی دیپلماسی‌های بیست و دوگانه استان امام مهربانی‌ها، خاصه شتاب‌بخشی به توسعه روابط خارجی بزرگ‌ترین کلان‌شهر مذهبی جهان (از نظر وسعت) با جهان پیرامون به‌شمار می‌آید و باید آن را قدر دانست و تلاش‌شان را ارج نهاد. بدیهی است بر اساس مطالعات آینده‌پژوهانه، این مزیت‌ها و فرصت‌ها نسبی و گذراست. بدین معنی که ساختار کنسولگری‌ها بر سر جایشان باقی خواهند ماند، اما کارکردهای آنان قطعاً به‌مرور دستخوش تحولات و تغییرات می‌شود؛ زیرا از طرفی قانون ۷۹ ماده‌ای کنوانسیون وین درباره روابط کنسولی، متعلق به ۵۹ سال پیش، یعنی مصوب سال ۱۹۶۳ میلادی و ۱۳۵۳ خورشیدی است و از سوی دیگر همگان به‌وضوح شاهدیم نقش «نرم‌افزارها» (سامانه‌های الکترونیکی) به مرحت رشد فناوری‌های نوین در همه چیز و همه‌جا از جمله ایفای وظایف کنسولی، نقشی حداکثری شده است و جایگاه «انسان‌افزارها» روز به روز حداقلی‌تر می‌شود. بنابراین تردیدی نیست و فاداری دولت‌ها به برخی مفاد آن کم‌کم رنگ خواهد باخت. از این‌رو، کنسولگری‌های به‌روز، خلاق، منعطف، هوشمند و آینده‌پژوه به‌خوبی می‌دانند که این دگردیسی شغلی دیر یازود به‌سراغ مجموعه آنان نیز خواهد آمد و قطعاً اندیشه‌ای خواهند کرد تا شأن و منزلتشان از یک کنسولگری به‌روز، مؤثر و کارآمد به سطح نازل کنسولگری که تمام وقت درگیر پاسخ‌گویی به امور سجلی ارباب رجوع شامل گذرنامه، ووادید، ازدواج، طلاق، ارث و... است، کاسته نشود.

متفاوت و پرمزیتی مانند مشهد، مکه و مدینه، اهمیت دوچندانی یافته و مستلزم نگاهی دیگر است؛ نگاهی کاملاً متمایز و غیرهم‌سنگ با شهرهای بزرگی در داخل مانند «اصفهان»، «تبریز» و «شیراز» و در خارج مثل «جده» و حتی «ریاض» پایتخت. جالب است بدانیم در مقام مقایسه، به چشم زائران میلیونی حرم رضوی، «تهران» به‌مثابه «ریاض» است و «مشهد» دقیقاً خود «مکه و مدینه». همان‌طور که هر سال میلیون‌ها زائر افزون از ۱۰۰ کشور دنیا نه فقط در ایام مناسک حج، بلکه در سراسر سال به عربستان سفر می‌کنند و «ریاض» را ندیده، مستقیم عازم «مکه» و «مدینه» می‌شوند. به همین ترتیب، میلیون‌ها زائر غیرایرانی بارگاه منور رضوی از راه‌های مختلف به «مشهد الرضا (ع)» مشرف می‌شوند و «تهران» را ندیده، از کشور خارج می‌شوند. به همین دلیل مشهد را «پیشانی نظام» می‌خوانند. ناگفته نماند که فلسفه وجودی ۸ کنسولگری در مشهد دقیقاً به این موضوع برمی‌گردد و مخرج مشترک همه آنان «خدمت» به زائران کشور متبوع است و پس، به همین دلیل، در بسیاری از ۱۸ کلان‌شهر ایران، حتی یک کنسولگری هم وجود ندارد!

خودم نیز هستم، دستم را بسته‌اند. «خیلی زود دیر می‌شود!» حکایت اینجاست. همه باید سریع بچنینیم. فرقی هم نمی‌کند که کنسولگری‌های کشورهای معظم «ترکمنستان»، «تاجیکستان»، «قرقیزستان» و «عراق» باشند که سال‌ها در دایره «خدمت» محصور مانده‌اند، هر چند ارائه خدمات کنسولی‌شان چشمگیر باشد یا نمایندگی‌هایی چون «افغانستان» و «ترکیه» که علاوه بر این خدمات معمول، بسترهای تعاملی دوطرفه را در اینترنت به‌شکل مقبولی برای اتباعشان فراهم کرده‌اند یا نمایندگی «پاکستان»، این ایرانی‌ترین همسایه، باشد که وبگاه و صفحه‌ای در اینترنت ندارد، اما به لطف حضور رسانه‌ای و فعالیت‌های اجتماعی و مردمی به‌ویژه اظهار همراهی‌ها و هم‌دردی‌های برادرانه و بهنگام با دولت و ملت ایران، جزو کنسولگری‌های شاخص از نقطه نظر اجتماعی به‌شمار می‌آید.

به دلیل همین تفاوت‌ها و مزیت‌های منحصر به‌فرد، این انذار را به کارکنان کنسولگری‌هایشان بدهند که چون «مشهد کلان شهری است فراملی و پایتخت جهان تشیع»، باید به سرعت از گام اول یعنی «خوب ماندن» گذر کنند که در این صورت، فرصت و فراغت «عالی شدن» را از دست خواهند داد. چه بسا کارکنان کنسولگری کشور «جده»، «مکه» و «مدینه» و حتی در «نجف» و «کربلا» به دلیل همین کثرت اشتغالات در خدمت‌رسانی به حجاج و زائران ایرانی، ممکن است گرفتار این آسیب شوند و بدین سبب است که از این سکون و سکوت فعال‌نما، در شهرهای زائرپذیر به «آفت» یاد می‌کنیم.

فلسفه وجودی ۸ کنسولگری در مشهد به این مسئله برمی‌گردد و مخرج مشترک همه آنان «خدمت» به زائران کشور متبوع است و پس.

خوب نمائید، عالی باشید

امروزه کنسولگری‌های «خوب» مانده در مشهد، محصور در دایره خدمات سجلی کنسولی، اگر صرفاً اوج نگاه و پاسخ‌شان جلب رضایت ارباب رجوع باشد و به افق‌های بالایی سر ننگرند و گام‌های بلندی برای «توسعه مناسبات بازرگانی، اقتصادی، علمی و فرهنگی و...»

همه باید بدانند، اینجا بزرگ‌ترین کلان‌شهر مذهبی جهان است. اینجا پایتخت جهان تشیع است. اینجا پیشانی نظام است. اینجا یگانه کلان‌شهری دنیاست که مردم کشورش هر ۳ سال یک‌بار میلیونی به آن سفر می‌کنند و فرودگاهش، تنها فرودگاه غیرزیان‌ده پس از پایتخت است. همچنین، بیش از ۵۳ درصد تخت هتل‌ها و تأسیسات گردشگری در این شهر است. دومین گردش مالی کشور در اینجا رخ می‌دهد. بیش از ۶۰ درصد مقاصد ریلی کشور به این سمت است. مشهد رتبه نخست جذب دانشجویان غیرایرانی پس از پایتخت را دارد و ده‌ها و بلکه صدها «ترین» و «تفاوت» دیگر. پس با این همه تعاریف و تمائیل، جا دارد از خادمان زائران غیرایرانی رضوی در کنسولگری‌های مستقر در مشهد تمنا کنیم که: لطفاً دیگر «خوب نمائید»، بلکه «عالی باشید» و فراموش نکنید برای «عالی بودن»، باید در مشهد «متفاوت باشید»، چون «مشهد، شهر تفاوت هاست».

مشهد، کلان‌شهری فراملی

شایسته است سفرا و دیگر مسئولان سیاسی

آنچه درباره قدیمی ترین

ساختمان سیاسی مشهد باید بدانیم

رضا سلیمان نوری، رئیس هیئت مدیره انجمن توسعه گردشگری چهارباغ خراسان

وقتی حرف از وجود سفارت یا کنسولگری کشوری دیگر در مشهد به میان می آید، بی درنگ در ذهن همه اهل شهر خیابان امام خمینی (ره) و سردر قدیمی مقابل باغ ملی تداعی می شود؛ سردری که جلو آن کیوسکی سبزرنگ با جوانی نظامی و مسلح در آن وجود دارد که بادقت رهگذران را در داخل پیاده و مقابل آن نظاره می کند. البته پرچم دورنگ سفید و سبزی با نشان هلال و ستاره بر بالای این ورودی بازگوکننده وابستگی آن به کشوری غیر از ایران اسلامی است.

کشوری که اگر با حضور در برابر در ورودی این مکان در خیابان امام خمینی (ره)، پلاک نصب شده بر کنار آن را بخوانیم متوجه می شویم نامش جمهوری اسلامی پاکستان یا همان پاکستان است؛ کشوری که با خراسان ما هم مرز نیست؛ اما با سیستان و بلوچستان، دیگر استان شرقی ایران عزیز، مرز مشترک بسیار دارد و البته اجداد تعداد زیادی از مشهدی های کنونی هم در مناطقی از این کشور از جمله لاهور، کراچی، مولتان و کشمیر ریشه دارند. اما بد نیست بدانید که پاکستان از میانه های دهه ۵۰ خورشیدی این قطعه از خاک مشهد را صاحب شده و پیش از آن مالک خارجی دیگری این بخش شهر را در تصرف داشته است؛ مالکی با نام بریتانیای کبیر یا همان انگلیس.

داستان حضور انگلیسی ها در این قطعه از شهر مشهد به سال های پیش از ایجاد خیابان امام خمینی (ره) کنونی و ارگ قدیم برمی گردد؛ زمانی که در این محدوده فقط ارگ حکومتی شهر در محدوده بانک ملی کنونی و پایگاه لشکر شرق در مقابل آن و صد البته باغ ملی در مجاورت این لشکرگاه و تک و توکی خانه باغ های اشراف و بزرگان حکومتی شهر در این محدوده قرار داشت. این زمان برابر بود با سال های پایان دوران ناصری در ایران و چند سالی پس از جداسازی سرزمین افغانستان از مام میهن براساس قراردادی استعماری موسوم به معاهده پاریس. در این معاهده و البته قرارداد های پس از آن، انگلیسی ها که آن زمان خودشان را بریتانیای کبیر می خواندند، ثبت کرده بودند که می توانند در هر شهری که رقیبشان، یعنی روسیه تزاری، دفتر سیاسی یا همان کنسولگری ایجاد کرد، آن ها هم در شهر حاضر شوند و کنسولگری ایجاد کنند.

البته دولت ایران با همه ضعفی که در برابر درخواست قوای خارجی از خود نشان می داد، در برابر درخواست بریتانیای ها برای ایجاد کنسولگری در مشهد، تا پایان عهد ناصری مخالفت کرد، آن هم به این بهانه که مشهد شهری اسلامی است و دلیلی برای حضور سیاسی غیرمسلمانان در آن نیست. در این دوران انگلیسی هایی مانند ژنرال مک لین و سرهنگ استیوارت به شرق ایران مسافرت می کردند، اما امکان اقامت در خود شهر مشهد را پیدا نکردند. بریتانیا در این دوران سیاست هایش را در مشهد از طریق برخی وابستگان مسلمان هندی یا افغانستانی چون حاج محمد کابلی که با عنوان وکیل الدوله بریتانیا یا همان عامل کنسولگری بریتانیا در مشهد به مقامات رسمی معرفی شده بود، اجرا می کرد. این وضعیت البته در دوران مظفرالدین شاه تغییر کرد و بریتانیایی ها نه تنها توانستند کنسولگری شان را در مشهد افتتاح کنند، بلکه باغی در یکی از بهترین نقاط شهر و درست مقابل باغ ملی و در کنار ارگ حکومتی را برای این منظور در اختیار گرفتند.

آنان سپس با ایجاد بنای کنسولگری در بخشی از این باغ به سال ۱۸۹۱ میلادی برابر با ۱۲۷۰ خورشیدی، در دوران فعالیت نی ایلاس، کنسول بریتانیا در مشهد، جای پای خودشان را در این شهر محکم کردند؛ جای پای که اکنون در اختیار این دولت نیست، اما فقط دقت در بزرگی مساحت آن نشان می دهد که بریتانیایی ها هنگام ایجاد این کنسولگری چه برنامه هایی برای آینده این شهر و البته خراسان داشته اند. برنامه هایی که تغییر نظام روسیه از تزاری به بلشویکی و آلمان دوست شدن پهلوی اول در سال های آخر حکومتش، بسیاری از آن ها را دستخوش حوادث بزرگی کرد تا جایی که در اواخر سال ۱۳۱۶ شاهد جمع شدن کنسولگری بریتانیا در مشهد بودیم.

این جمع شدن «موقتی» بود و با سقوط پهلوی اول در جریان اشغال ایران به دست متفقین به سال ۱۳۲۰ به صورت موقت پایان یافت، اما با تغییر مناسبات جهانی در سال های بعد و پایان سلطه بریتانیا بر کشورهایمانند هند و پاکستان و به عبارت بهتر تبدیل شدن بریتانیای کبیر به انگلیس صغیر و روی کار آمدن حکومت ملی دکتر مصدق «همیشگی» شد تا حدی که در میانه سال ۱۳۳۱ شاهد جشن مردمی تعطیلی این کنسولگری با حضور علما و بزرگان وقت مشهد بودیم. شرایط پس از کودتای آمریکایی انگلیسی ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ دیگر به سمتی بازنگشت که بریتانیای حالا انگلستان شده بتواند کنسولگری اش را در مشهد احیا کند، اما این به معنای تعطیلی کامل فعالیت های بیگانگان در این ساختمان نبود. انگلیسی ها پس از اندکی تأمل و با برنامه ریزی جدید از ساختمان سابق کنسولگری شان به عنوان مقر شورای فرهنگی انگلستان در مشهد استفاده کردند؛ شوری که رسالت آن تلاش برای تأثیر بر فضاها و مختلف فرهنگی شهر بود و به همین دلیل در این دوران شاهد برگزاری برنامه های مختلف فرهنگی و هنری چون پخش فیلم و برقراری گالری هنری در مجموعه کنسولگری هستیم. این دوره در فعالیت قدیمی ترین ساختمان موجود در خیابان امام خمینی (ره) مشهد در اواسط دهه ۵۰ خورشیدی با واگذاری این مجموعه به جمهوری اسلامی پاکستان به پایان رسید و از اواخر سال ۱۳۵۴ و با پایان یافتن یک دعوی حقوقی بین هند و پاکستان درباره دفترهای کنسولی بریتانیای کبیر در نقاطی از جهان که اداره این دفترها در اختیار نایب السلطنه هندوستان بود، نیروهای کنسولی پاکستان در آن مستقر شدند. استقراری که تاکنون نیز ادامه دارد و بر این اساس می توان ادعا کرد که در عمر ۱۳۰ ساله قدیمی ترین ساختمان خیابان ارگ، ۳ گروه عمده دیپلمات های بریتانیای کبیر، نیروهای سیاسی انگلیس صغیر و سیاست پیشگان پاکستانی سکان هدایت آن را در دست داشته اند.

دیپلماسی شهری

در منظومه ارتباطات بین الملل

ماهان صفایی
دانشجوی دکتری علوم ارتباطات اجتماعی
و مدرس دانشگاه

خیابان آیت... نمر

امروزه بیشتر جمعیت جهان ساکن شهرها هستند؛ بنابراین باید برای شهرها و مدیریت شایسته آن ها با تکیه بر توانمندی های شهر و ندان و تبدیل شدن شهرها به محور اصلی توسعه هماهنگ ملی و جهانی برنامه ریزی شود. «شهرنشینی» به صورت عام و «جهان شهرنشینی» به صورت خاص، فرم و محتوا و سبک زندگی را عمیقاً متأثر کرده است و همه این عوامل دست به دست هم داده اند تا نقش انحصاری دولت ملت ها در تعیین مناسبات جهانی به صورت جدی کاسته شود و به جای آن نقش تعاملی نهادهای اجتماعی و مدنی در بهبود وضعیت زیست بشر افزایش یابد. برای تقویت همکاری های جهانی بین شهری و رسیدن به منافع و علائق شهری و شهری وندی مشترک، زمینه هایی را باید فراهم کرد تا بشود فضایی امن، دموکراتیک و پررغز و سرشار از نشاط و آزادی برای شهروندان ایجاد کرد.

بهره برداری مناسب از دارایی ها و فرصت های بین المللی نیازمند حضور و تبادل تجارب و همکاری خوب میان کلان شهرها و با هویت جهانی است که در کنار دیپلماسی شهری، وجود کنسولگری ها، کارداری ها و دیگر رابطان بین المللی در حیطه شهری اهمیت ویژه ای دارد. دیپلماسی شهری متشکل از راهکارهایی است که به وسیله آن، شهرها ارتباطات و تعهداتی را با دیگر بازیگران عرصه سیاست بین المللی از جمله مجامع و سازمان ها و شهرهای مختلف با هدف نشان دادن توانایی ها و علاقه مندی هایشان برعهده می گیرند. در واقع دیپلماسی شهری را می توان نوعی تمرکززدایی ارتباطات بین المللی دانست که شهرها بازیگران اصلی آن هستند.

از حیث نظری هم اگر موضوع را بررسی کنیم، با توجه به ماهیت فرهنگی انقلاب اسلامی، تعاملات غیردولتی مانند دیپلماسی شهری جایگاه مشخصی در سیاست خارجی ایران دارد. دیپلماسی شهری به عنوان پدیده ای نوظهور در فضای بین الملل به دنبال منافعی برای واحد محلی تحت نمایندگی اش است. به این معنا که می خواهد با حضور در عرصه جهانی و بین المللی با داشته های محلی نه تنها بر جهانی شدن تأثیرگذار و در آن سهمیم باشد، بلکه از اثرات آن برای پیشرفت فرهنگی، اقتصادی و سیاسی واحد محلی اش بهره مند شود.

دیپلماسی شهری برای تقویت همکاری های جهانی میان شهری و به دست آوردن منافع و علائق شهری و شهری وندی مشترک است یا می تواند هنر کاربردی روابط بین الملل برای انجام مذاکرات، تعامل، توسعه و بهسازی روابط بین ملت ها باشد که برای مشکلات و معضلات روابط دولت هاست. بدون شک، این دیپلماسی بخش مهمی از دیپلماسی عمومی کشورهای مردم سالار و پیشرفته به شمار می رود.

کارشناسان سؤالی مطرح می کنند که «تغییرهای جهانی شدن بر شهرها و حوزه روابط سیاسی به شکل هم زمان، چگونه بر روابط بین الملل و مشخصاً دیپلماسی دولت ملت ها تأثیر گذاشته است؟» از آنجا که هرگاه ساختارهای جهانی دستخوش تغییر و تحول شود، دیپلماسی نیز متحول می شود، می توان گفت که فرضیه «دیپلماسی همگام با تحولات جهانی شدن در عرصه فرملی و فراملی، به دیپلماسی شهری رو آورده است». همچنین، از سطح صرفاً دولت ملت های رسمی به سمت بازیگران غیردولتی حرکت کرده و در گستره جهان محلی شدن، روابط دو چندسویه ایجاد کرده است.

این واقعیت جهان امروز است که همگام با جهانی شدن و با رشد فناوری اطلاعات و توسعه شبکه های ارتباطی، شهرها در فضایی متشکل از جریان ها به بازیگران اصلی حوزه ارتباط و اقتصاد جهانی تبدیل شده اند. تمرکز و همگرایی حوزه های مختلف در شهرها نشان دهنده حرکت سریع جهان به سمت شهری شدن و توسعه هر چه بیشتر کلان شهرها و تبدیل شدن آن ها به شهرهای جهانی و در نهایت جهان شهرهاست.

در این فضا، شهرها با ارتقای جایگاه اقتصادی، فرهنگی، فناوری، سیاسی و زیرساختی شان از توان و نفوذ و اعتبار کافی برای اجرای فعالیت های دیپلماتیک برخوردار می شوند و در راستای فعالیت هایشان شکل نوینی از دیپلماسی را نمایان می سازند که از آن به عنوان دیپلماسی شهری یاد می شود.

مشهد مقدس با ایفای نقش فراملی اش در زمینه های امنیت، توسعه، اقتصاد، فرهنگ، شبکه سازی و حضور در سازمان های بین المللی، به بازیگری فعال در عرصه روابط بین الملل تبدیل شده است که باید با ادامه حضور هوشمندانه علاوه بر تقویت این جایگاه، به تأثیرگذاری در مناسبات فراملی نیز برسد. واقعیت این است که سیاست خارجی گواه بر رشته ای اعمال از پیش طرح ریزی شده به دست تصمیم گیران حکومتی است که به اهدافی معین در چهارچوب منافع ملی در محیط بین المللی معطوف است. دیپلماسی شهری نیز از ابزارهای تقویت سیاست خارجی در عرصه بین الملل به شمار می رود که می تواند به عنوان مکمل سیاست خارجی استفاده شود.

این شکل از دیپلماسی نشان دهنده بازیگری جهان شهری مانند مشهد مقدس در مناسبات فراملی است. بدون شک در این وضعیت قابلیت کلان شهرهای جهان برای توسعه سیاست بینا شهری بین المللی به عنوان جایگزینی برای سیاست های بینادولتی در قالب سیاست شهری با توجه به ظرفیت های آن در مرکز توجه قرار می گیرد. همچنین، نباید از این مهم غافل شد که تحولات دیپلماسی سبب شده است دولت ها در کنار پیگیری منافع ملی و تعقیب سیاست هایشان در قالب دیپلماسی سنتی، به اشکال نوین دیپلماسی برای تأثیر بر افکار عمومی بین المللی و محیط بین الملل متوسل شوند.

عملکرد سیاست خارجی ایران در تعاملات خارجی شهرها بیانگر مطابقت آن با اصول نظری سیاست خارجی است. این مناسبات، طیف وسیعی از شهرهای متعلق به تمدن های گوناگون را دربردارد که بیشترین آن به روابط با شهرهای کشورهای اسلامی و محیط پیرامونی ایران معطوف است. تحول پدیده ها و تغییر روابط پیرامونی آن ها با یکدیگر در گستره ای جهانی، ظرفیت دارد بر حوزه هایی مانند اقتصاد، سیاست، فرهنگ و... تأثیر بنیادین بگذارد.

فرایند جهانی شدن با ویژگی هایی مانند ظهور دهکده الکترونیک جهانی، انقلاب اطلاعات، فشرده گی زمان و مکان، گسترش آگاهی جهانی، ارتقای خودآگاهی جمعی بشری و... شناسایی می شود. قطعاً شهرها نیز در تأثیر و تأثیری متقابل با فرایند جهانی شدن قرار دارند و در همین راستا، شاهد روابط شهرهای جهانی در شبکه ای از کلان شهرها هستیم. این تغییر و تحولات معنا دار جهانی و عمده، عامل تحول دیپلماسی به عنوان نقطه کانونی حوزه سیاست و فرایند جهانی شدن است.

در چنین فضایی، افقی در حکمرانی جهانی مبتنی بر حاکمیت چندسطحی، چندگانه و چند لایه و مشارکت بازیگران فراملی از جمله شهرها در چارچوب دیپلماسی شهری رو به افزایش است و مشهد به عنوان جهان شهر باید با برنامه ریزی درست نقشش را بیش از گذشته پررنگ کند.

مشهد به عنوان یکی از مهم ترین شهرهای ایران، از آخر دوره قاجار تا انقلاب اسلامی تغییرات زیادی از سرگذرانده است. در این بین، کارگزاران و عوامل مختلفی در این دگرگونی سهم بوده اند. موقعیت مهم این شهر در شرق ایران سبب رقابت سخت قدرت های بزرگ مانند بریتانیا و روسیه و باز شدن پای کنسول ها، کنسولیها، مستشاران و مستخدمان خارجی به مشهد شده است. در کتاب «کنسولگری ها، مستخدمان و مستشاران خارجی در مشهد؛ از دوره قاجار تا انقلاب اسلامی» تلاش شده است از طریق مطالعه اسناد، کتاب ها، روزنامه ها، خاطرات و مصاحبه های شفاهی و سایر منابع مستند، به چگونگی تأسیس کنسولگری های کشورهای خارجی و علل تأسیس آن ها پرداخته شود. این کتاب با تلاش علی نجف زاده نوشته شده است.

کنسولگری ها، مستخدمان و مستشاران
خارجی در مشهد
سال انتشار: ۱۳۹۴
تعداد صفحات: ۹۹۶
انتشارات: سازمان اسناد ملی ایران

@farikhat

#تهران و #ریاض بعد از ۴ دور مذاکره به تفاهماتی رسیده اند که از مهم ترین آن ها می توان به توقف حمایت های #عربستان از گروه های معارض ایرانی، سرمایه گذاری عربستان در عراق و سوریه، ایجاد جاده بین المللی میان #مشهد، #کربلا و #مکه و همچنین بازگشایی سفارت های ۲ کشور اشاره کرد.

@smqureshipti

فروتخانه به احترام من در حرم امام رضا (ع)، دعا برای صلح و سعادت و برای اتحاد امت اسلامی. پاکستان از ایران به دلیل هماهنگی عالی برای بیش از نیم میلیون زائر پاکستانی که به مشهد سفر می کنند، سپاسگزار است.

@farikhat

#مصطفی_الکاظمی، نخست وزیر #عراق، در دیدار با دکتر #مخبر، معاون اول رئیس جمهور، در تهران به آرزوی دیرینه اش اشاره کرد و گفت: ایجاد زیرساخت ها می تواند به تحقق رؤیای بزرگراه #مشهد، #کربلا و #نجف بینجامد.

@hamid-torabi

#خبرخوش: مرکز بین المللی علوم پایه پزشکی و تغذیه انسانی سازمان یونسکو، نخستین بار در کشور در دانشگاه علوم پزشکی مشهد راه اندازی و فعال شد.

میدان تلویزیون

عکس: ساناز صفایی

تندیس اقبال لاهوری، شاعر و فیلسوف / کنسولگری پاکستان در مشهد

تلفن دفتر مرکزی: ۰۵-۳۷۲۸۸۸۸۱

شماره پیامک: ۳۰۰۰۷۲۸۹

نماینده: ۳۷۲۳۸۳۱۰

دفتر مرکزی روزنامه شهرآرا: مشهد، میدان شهدا، نبش دانشگاه یک

WWW.SHAHRARAONLINE.IR

صاحب امتیاز: شهرداری مشهد

مدیرعامل: سید میثم موسوی مهر

سردبیر: ارزنگ حاتمی

مسئول ضمائم: سید جواد اشکذری

دبیر ضمیمه: محمدرضا فیضی

مشاور ضمیمه: مهدی ابراهیمی